

מגילה ח

משה שווערד

1. ספר שפתי חכמים

דף ה' ע"א גמרי' חין זין המודר הנאה מחזירו וכו'. פ"י שמודר הנאה אסור, ומודר מאכל מותר, ומודר הנאה מחזירו היינו כגון לאונן אסור עלנו מליהנות הנאה מנכסי שמעון. וכל שכן כשראונון זה אסור נכסיו על שמעון (ע"י יריד רכ"א ק"א), דודאי אסור דריסת הרגל, דיכול למחות על חזירו אפילו בדבר שאין אדם מקפיד. והיינו שפרש"י ד"ה הא לא קפדי אינשי, ואמאי אסור במודר הנאה עכ"ל, פ"י בשלמי' צמודיך את חזירו, אסור אפילו בדבר שאין צו הקדפה, אבל צמודיך את חזירו אמאי אסור בדבר שלא קפדי צו אינשי, כך פ"י פ"י יהושע ע"י"ט: איין זין המודר הנאה מחזירו למודר

2. תוספות מסכת מגילה דף ח עמוד א

אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש - דמודר הנאה אסור בהן ומודר מאכל מותר במקום שאין משכירין אבל במקום שמשכירין בפרוטה אסור אפי' במודר מאכל דאותה פרוטה ראויה לקנות ממנה מאכל אבל כלים שעושין בהן אוכל נפש אסור אפילו בפחות משהו פרוטה כיון דהוי אוכל נפש.

3. טורי אבן מסכת מגילה דף ח עמוד א

וכלים שאין עושין בהם אוכל נפש... ואיני יודע מנ"ל דבמקום שמשכירין אינו אסור אלא בשוה פרוטה דוקא אבל אי השכירות אינו שוה פרוטה מותר. הא אפי' אם אינו שוה פרוטה הנא' המביאה לידי מאכל הוא דהא ראוי לקנות מאכל כל שהוא בהא פחות משהו פרוטה נמי... מ"מ נ"ל דמודר הנא' דעתו נמי על פחות משהו פרוטה...

4. ספר שפתי חכמים

אינשי, כך פ"י פ"י יהושע ע"י"ט: איין זין המודר הנאה מחזירו למודר היינו מאכל. לכאורי בכל מודר הנאה שצנעולס, משמע שמוחר ליקח ממנו נכסף מלא, ככל מוכר שצנעולס, וע"י (חולין ז' ע"ב) ח"ל ר' פנחס בן יאיר לרבי כמדומי אתה שמודר הנאה מיישראל אני וכו' ע"י"ט, ולכאורי הא סוף סוף נהנין זה מזה שהרי הכסף עלמו אינו יכול לאכול ואין יכול ללונשו, וכן כשמוכר זה לר"ך לכסף, וא"כ נמלא כל מוכר ולוקח שצנעולס נהניס זה מזה. ואפשר לומר לפי שצנעולס הלך אחר לשון בני אדם (ר"ה י"ב ע"ב), וצ"ע בני אדם לא מיקרי הנאה, צ"ח שנתן לו צנעולסו ודו"ק:

5. תוספות מסכת מגילה דף ח עמוד א

דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי - קשה דהא בחזקת הבתים (ב"ב דף נז:): קאמר בגמרא אלו דברים שאין להם חזקה ואלו דברים שיש להם חזקה וכו'. מעמיד בהמה בחצר אין להם חזקה ומוקי לה התם בשותפין דבהעמדה כדי לא קפדי ופריך והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס בחצר ומשני לה התם מיהו שמעינן לה מינה דאדריסת הרגל קפדי ולא קשה מההיא דהתם פרק בתרא דביצה (דף לט:): דמשני התם דלעולם לא קפדי ומני ר' אליעזר היא דלמא התם מיירי בשותפין אבל שאר אינשי ודאי קפדי אבל הכא קשיא דמיירי בסתם בני אדם ואפי' הכי קאמר דלא קפדי ותירץ ר"ת דהכא מיירי בבקעה דלא קפדי בה שום אדם וסברא הוא לומר כן דומיא (דרישא) דכלים שאין עושין בהן אוכל נפש דמיירי שאין משכירין כיוצא בהן דמוקמינן לה בנדרים (דף לב:): כרבי אליעזר.

6. טורי אבן מסכת מגילה דף ח עמוד א

דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי. [1] מתוך פי' הר"ן שם בנדרים משמע דה"פ כיון דמידי דלא קפדי אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחזירו. וק"ל ע"ז אטו באיסור הנאה מידי דלא קפדי מי שרי' הא תנן בפ"ג דע"ז (דף מ"ח ע"ב) גבי אשיר' לא ישב בצילה ולא יעבור תחתיה והכי נמי מצינו בפ"ב דפסחים (דף כ"ו) דאסור לישב בצילו של היכל גבי ריב"ז שישב בצילו של היכל ודרש ואמר התם דקול ומראה וריח של קודש אסור, והא כל אלו לא קפדי דהא לא מחסר לה בהא אפי' באיסור הנאה אסור והכי מוכח בגמרא בכמה מקומות. [2] ומדברי הרשב"ם בפ"ג דב"ב (דף נ"ז) משמע דמידי דלא קפדי ה"ל הפקר. גבי הא דמשני התם הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי פ"י כיון דלא קפדי בעמידה הרי הפקירו את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי העמידה אין לו חלק בו, ואולי הר"ן ג"כ כיון לזה אלא שא"כ לא ה"ל לסתום דבריו ביותר. [3] ול"נ לפרש דכל מידי דלא קפדי אינשי ואין דעתם עליהו אין דעת הנודר

מתבירו לאסור באלו, ודברי קרובים לפי הרשב"ם. אלא מדמשני הא מני ר"א היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה למאי דפי' א"ש טפי הא דמדמי דריסת הרגל דלא קפדי ליתור דלפי' הרשב"ם מה ענין הפקר דדריסת הרגל לגבי ויתור. אבל אי טעמא כיון דלא קפדי על דריסת הרגל הוא משום דאין דעת הנודר עליו א"ש דהא ויתור נמי אף דלא קפדי ומוותרים כן לכל הלוקחים אפ"ה אסור לר"א, ולא אמרינן אין דעת הנודר עליו. וא"כ ה"ה לדריסת הרגל דאסור לר"א ולא אמרינן אין דעת הנודר עליו אבל לרבנן שרי מה"ט, ול"ד לפחות משהו פרוטה דפי' לעיל במתני' דאסור במודר הנאה דש"ה דדעת הנודר על פחות משהו פרוטה נמי אף על גב דלענין גזל לא ניתן להשיבון מ"מ קפדי אינשי על פחות משהו פרוטה נמי כדאמר רפ"ו דעירובין (דף ס"ב ע"א) (ועיקר הדבר אין שם ונמצא בסנהדרין) נהי דבתר הכי מחיל צערא בשעת' מי ל"ל.

7. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף נז/א

(רנו) דף נ"ז. אסורין ליכנס לחצר, ואי איתא דלא קפדי, מותר ליכנס, דהפקיר לכל בני החצר לעמוד בו, ולגבי עמידה אין לו חלק בו, עכ"ל רשב"ם, מכאן מוכח, דדבר שאינו מקפיד הוי הפקר, דאי נימא כמ"ש באבני מילואים סי' כ"ח ס"ק מ"ט דהוי מתנה לכל מי שירצה לזכות בו, אמאי מותר במודר הנאה לקבל מתנה ממדיר, אלא ודאי דהוי הפקר, אבל קשה, דאיך מהני הפקר כזה שאינו לכל העולם, וכבר תמה כן בטורי אבן. מגילה ח', והר"ן נדרים ל"ב, כתב דכיון דאין דרך העולם להקפיד, לא הוי כמהנהו, למ"ד ויתור מותר, ובטורי אבן שם הקשה, דבאשירה אסור לישב בצילה אף שאין דרך העולם להקפיד בזה, וי"ל דאה"נ אילו אסר נכסיו יהא אסור אפילו למ"ד ויתור מותר, אבל הר"ן קאי שם, שאסר הנאתו שלא יהנה ממנו, וזה לא נקרא נהנה ממנו, וכן הוא בתוס' רע"א בנדרים ר"פ השותפין, דבאוסר נכסיו לא אמרינן ויתור מותר, ודבר פשוט הוא, דאפילו בלוקח ביותר, דשרי במודר הנאה, מ"מ אסור במודר מנכסין, כמ"ש הר"ן נדרים ל"א, והתם א"א לפרש מטעמא דהפקר, דהא לא מיירי בשותפין. ולכל העולם לא הוי הפקר רק לבני החצר, ומשו"ה הוצרך הר"ן לפרש, דלא אסר הנכסים אלא שלא יהנה ממנו, אבל הכא בשותפין איירי שאסר הנכסים, והא דמותר מטעמא דלא קפדי ע"כ צ"ל דהוא מטעם הפקר:

8. ספר שפתי חכמים

הנידור הנקבל קיבול ונהנה, וזה אסור: איין זין נדריס לנדבות. יכדר, כגון שאמר הרי יעלי נהמה לקרנן או דינר לנדקה. ינדנה כגון שאמר הרי נהמה זו קרנן, או דינר זה לנדקה. והא דנקט לוי רבים, ולא לוי יחיד איין זין יכדר לנדבה, ובשרט לקמן, שפחה בלשון יחיד, איזהו יכדר וכו' איזהו ינדנה וכו', ומסיים בלשון רבים ומה זין נדריס לנדבות וכו', וי"ל לפי שיש צי מיני נדריס ונדבות, אי, מי שנודר ונדב על הודלח יכנס שנעשה לו, כגון אם על חודה יקריבה (ויקרא ז' י"ג), ופרשיי אם להודלח הנכס שנעשה לו, כגון יורדי היס, והולכי מדבריות, וחבושים צבית האסורים, ופולה שנתרפה, שהן לריכין להודות, אם על אחת מאלה יכדר שלמים הללו וכו', צי אם סתם יכדר או נדבה קרנן וכו' (ויקרא ז' ט"ז), ופרשיי שלא הוציאה על הודלח של נכס וכו' עיי"ש, ולפי"ז נקט המשנה לשון רבים לומר לא על נדר שנעשה על הודלח של נכס בלד חייב באחריות, אלא אפילו נדר שנעשה מדעת עלמו, בלא הודלח על נכס, ניכ חייב באחריות, וכן להיפך לא בלד על נדבה שנדב מעלמו אינו חייב באחריות, אלא אפילו על נדבה שנדב על נכס שנעשה לו אינו חייב באחריות:

9. ספר שפתי חכמים

ונדרבות אינו חייב באחריות. והא דלא נקט בקיבור ונדבות פטור, י"ל לרמז ונדבות רק אינו חייב באחריות, אבל ניכ אינו פטור לבטרי, שאלו מידת חסידות, אף בנדבות, הגם שהפריש, אבל אם מת ונגנב, ונאצר, מציא ונותן אחרת, מהכי טעמיס, חדא דהא לא נעשית דלונו באצר, ועוד שלא יהי' צדמיון כירדו נשמים בצוכה, שהדבר דומי לעבד שצח למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו (בוכה כ"ח ע"ג): הא לענין צל תאחר

10. ספר שפתי חכמים

כרבו, ושפך לו קיתון על פניו (בוכה כ"ח ע"ג): הא לענין צל תאחר זה זה שוין. והא דלא קאמר והא כענין עשה וצאח שמה והאצחם שמה, שחייב מיד צבגל ראשון שפגע בו זה זה שוין, ונקט הא לענין צל תאחר שוין, י"ל משום דבתם מתניתן דהכא רי מאיר היא, ורי מאיר לשיעתיי יחא, דכ"ל (כ"ה ה' ע"ג) אף בבל תאחר עובר מיד צבגל ראשון עיי"ש:

11. מרומי שדה מסכת מגילה דף ח עמוד א

הא לענין בל תאחר זה וזה שוין. והא שפירש המפרש בנדרים דף ב' בד"ה נדבה נמי כו', אבל בבל תאחר לא, דכל היכא דאי' בני גזא דרחמנא איתא. אין הכוונה דלא עברי משום בל תאחר. אלא הכי פירושו, שאין חוששין שיעבור בבל תאחר. דלמאי יעבור בבל תאחר, הרי אם ישהה אצלו בקדושתה קאי. אלא חוששין שמא ימעול בהנאתה. והכי פי' הרא"ש ז"ל שם:

12. תוספות מסכת מגילה דף ח עמוד א

אין בין נדר לנדבה - קשיא אמאי לא תני שנדבה באה מן המעשר דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים גבי מעשר ונדר אינו בא אלא מן החולין וכיון דאמר הרי עלי הוי נדר [1] וי"ל דמן הדין לא תנא ליה משום דאירי בקרבן שהופרש כבר ואשמעינן דאין חילוק בעבודתן אבל בקרבן שלא הופרש פשיטא ליה שיש הרבה חילוקים

❖ מרומי שדה מסכת מגילה דף ח עמוד א

תוס'. בד"ה אין בין, קשיא אמאי לא תני שנדבה באה מן המעשר כו', וכיון דאמר הרי עלי הוי נדר. אינו מובן התנן אין בין נדרים לנדבות כו'. אלא טה"ד הוא, וצ"ל וכיון דאמר הרי עלי הוי חובה, וכיון דהוי חובה משו"ה אינו בא אלא מן החולין. והא לא תקשה מה הקשו התוס', הא אפשר שבנדרים יביא מן המעשר, כגון דאמר הרי עלי להביא מן המעשר. הא לא קשה דא"כ האיך תנן נדרים חייבין באחריותן, הרי משכחת באומר הרי עלי על מנת שלא אתחייב באחריות שאינו חייב כדאי' ברה"ש דף ו'. אלא ודאי שבסתם נדרים קאי. וא"כ שפיר הקשו התוס'. ויישבו דמן הדין לא תני ליה כו', ואשמעינן דאין חילוק בעבודתן. והמלה בעבודתן אינו מדוקדק, וצ"ל בהבאתן. פי' במצות הבאה למזבח:

[2] אי נמי דתנא ושייר ונהי דאין בין קאמר דמשמע דהוי דוקא כדאמר במרובה (ב"ק דף סב: ושם) מ"מ לא קשיא דבמסכת תענית (דף יג: ושם) אשכחן אין בין דשייר דקאמר אין בין שלש אמצעיות וכי תימא תנא ושייר והא אין בין קתני ופריך ותסברא אין בין דווקא והא שייר תיבה ומשני אי משום תיבה לאו שיורא הוא מכל מקום משמע דאי הוה משייר ליה לא הוה קשיא ליה כלל אף על גב דקתני אין בין.

13. תוספות על בבא קמא דף סב/ב

מי קתני אין בין כו'. משמע הכא היכא דתני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר והקשה הר"י מאורליני"ש מהא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' ת. ושם ד"ה אין) אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן ואכתי הא איכא שהנדבה באה מן המעשר ונדר שהוא דבר שבחובה אין באה אלא מן החולין כדתנן בהתודה (מנחות ד' פא.) [1] וי"ל דהתם לא בא לשנות כל ענין שנדר ונדבה חלוקים זה מזה אלא בא לומר שאין חיוב הבאה בזה יותר מזה אלא אחריות אבל לענין בל תאחר זה וזה שוין וכן אין בין שבת ליום הכפורים לא איירי לכל דברים שביניהם כגון איסור אכילה וכן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד לא איירי בחומר שבשניהם כגון לאו ומיתה אלא בדבר האסור או מותר לעשות בהן [3] ועוד י"ל דהך משנה דמגילה שנויה במסכת קנים (פ"א מ"א) גבי עולת העוף ועולה בין נדר בין נדבה אין באה מן המעשר כיון דאין בה אכילת אדם כדדריש בסיפרי בפ' עשר תעשר ת"ל ואכלת ושמת שמחה שיש בה אכילה יצאו עולות שאין עמהן אכילה ואין להאריך כאן יותר:

14. ריטב"א על מגילה דף ח/א

מתני' אין בין נדרים לנדבות [אלא] שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן. הקשו בתוס' ליתני נמי שהנדרים אינם באין מן המעשר ונדבות באין ממעשר שני, [4] ויש לומר דהאי טעמא היינו [משום] שכל דבר שבחובה אינו בא מן המעשר, הילכך כיון דתני נדרים חייב באחריותן והווי דבר שבחובה ונדבות אינו חייב באחריותן ולא הווי דבר שבחובה, ממילא נפקא לן [איךד הפרישא] דבאים מן המעשרות (איךד הפרשה):

15. ספר תפארת שלמה - על התורה - פרשת ויקהל

א"י וכל חכם לב בכמ וגו'. לכאורה יש להבין בדקדוק הלשון. הלא החכמה הוא העיקר במוח ולמה כתיב חכם לב. אך מצינו פלוגתא בגמרא (ביצה טז, א) ב"ש אומרים מחד בשבת לשבת והלל הזקן מדה אחרת היתה לו ברוך ה' יום יום. דהנה החילוק שבין נדר לנדבה הרי זו עולה דגדר הוי קבלת עומ"ש בעת אשר יגיע העת לעשות מס"נ אבל כעת אינו מגיע לזה. אבל נדבה הרי זו נגמר בדעתו תיכף למס"נ. וזה חכם לב בכמ שהביאו את החכמה בלב שלא יהי' חלוק הלב ממחשבת המוח רק שיעלה המוח על הלב ומקיף אותו מכל הצדדים ויהי' נטבע בו כמ"ש (ב"ר לד, יא) צדיקים לבם ברשותם ולא יהי' נסוג אחור. וז"ש בק"ש בפ' ראשון' (דברים ו, ו) והיו הדברים האלה על לבבך שהוא לכאורה כפול שכבר כתיב (שם ה) בכל לבבך. אך מפני כי אף אם האדם מקבל עליו במוחו לעבוד הש"י ולאהבה בכל לבבו. עכ"ז יכול להיות ח"ו נסוג אחור ע"י התאוות עוה"ז המקיפים אותו מכל הצדדים וכמ"ש בפר' והיה אם שמוע וגו' (שם יא, יג) לעבדו בכל לבבכם וגו'. (שם טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם. ולזה מסיים (שם יח) והיו הדברים האלה על לבבכם שהמוח יעלה על הלב ומקיף אותו כנ"ל. וז"ש בא"א ע"ה (נחמיה ט, ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך שהיה לבבו מוכן תמיד לבלתי סור מן הדרך כלל. וז"ש בהלל הזקן מדה אחרת היתה לו ברוך ה' יום יום כי ע"י שהיה מוכן תמיד במס"נ דבר יום ביומו. וז"ש (ויק"ר לג, ג) אלך ואגמול חסד לנפשי כי כל חיות הגוף שלו היה רק גמ"ח. וז"ש (ויקרא יא, ב) זאת החי אשר תאכלו. זהו הצדיק הוא המשפיע. והבן:

16. שערים מצויינים בהלכה

ולא מזובו ונגעו. | פרש"י דאם פסק מזובו, ולא נתרפא עדיין מצרעתו, מ"מ מתחיל למנות ז' נקיים לזובו, וכשיתרפא מצרעתו יטבול, וזה עולה לו לטבילת נגעו וזובו, ונטהר מלטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט כדן זב, אע"פ שצריך עוד ספירת ז' נקיים לצרעתו וטבילה שניה לטהרת המצורע, מ"מ אהני טבילה ראשונה לטהרת הזב. | ומבואר מזה דמהני הטבילה לחצאין, דהיינו לטהרה זו מהני, ולזו לא מהני, ומצינו כזה במס' זבחים (צג). נדה שהיא טמאה ממת, מזין עליה ג' וז' לפני טבילה לצורך נדתה. | ומזה דקדק הרא"ש במס' ע"ז (פ"ה סל"ו) דיש טהרה לחצאין, כגון שקנה כלים מנכרי שמשתמשין לסעודה וצריך להגעילן ולהטבילן, ואם הטבילן ועדיין לא הגעילן מהני אע"פ שנשאר עוד איסור בתוכן דמהני הטבילה לחצאין. | ודלא כהרשב"ם שכתב דלא מהני. | ומזה הבאנו ראיה למש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שנב) דמטהרין המת בתשעה קבין או בטבילה, וטהרה זו הוא משום בעל קרי, ע"י מש"כ בשמ"ב (ח"ד סי' קצז סק"ז) בשם התשב"ץ, ואע"ג שהיא אבי אבות הטומאה, מ"מ מהני הטבילה לטומאת קרי.

17. בירורי הלכה

ציון ד. המצורע – אב מאבות הטומאות, מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר, ומטמא אדם במשא, ומטמא משכב ומושב אפילו תחת האבן כזב וכזבה, שנאמר "וכבס בגדיו וטהר", מפי השמועה למדו שטהר מלטמא משכב ומושב, ואחד המוסגר ואחד המוחלט בכל אלו. (רמב"ם טומאת צרעת י, יא)

טומאה למפרע במצורע שנטהר

רש"י (ד"ה הכא נמי) מסביר שכיון שטבל המצורע - הרי הוא טהור מלטמא בביאה אדם וכלים שנמצאים עמו בבית, אפילו אם חזר הנגע ופשה, ואין אומרים שהוא מטמא למפרע גם מה שהיה עמו בבית לפני שפשה.

רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס מעיר שברמב"ם לא נזכרת ההלכה הזו, ויש לברר מדוע. בעל כתר המלך (על הרמב"ם) כותב שהרמב"ם סובר שלאחר שהגמרא לומדת מפסוק אחר שבמצורע מוסגר אין פריעה ופרימה, אפשר לפרש גם את הפסוק "וכבס בגדיו וטהר" לאותו ענין, ואין צורך לפרש שהפסוק בא ללמד שטהור בביאה למפרע, כפי שחשבה הגמרא בתחילה. על הסבר זה יש להקשות, שכיון שבמסקנה למדנו מפסוק אחר לפטור מוסגר מפריעה ופרימה, מדוע יש צורך גם בפסוק "וטהר" כדי ללמד זאת?

בעל ספר ראשון לציון כותב שדברי רבא נאמרו בדרך של דחיה בעלמא, לכן אין הרמב"ם מביא אותם להלכה. עוד הוא כותב שמדברי רש"י נראה שדוקא בביאה אין המצורע מטמא למפרע, אבל בשאר הטומאות אם פשה הנגע - מטמא למפרע, כבוד שמדברי הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת א, י שכותב: "ואם לאחר שפטרו וטהר, פשה הנגע... - הרי זה מוחלט לטומאה", משמע שבכל הטומאות אינו מטמא למפרע אלא רק מכאן ולהבא.

על כן הוא מבאר שגרסת הרמב"ם בגמרא היתה "טהור" ולא "טהור השתא מלטמא בביאה למפרע", כלומר שמהפסוק "וטהר" יש ללמוד שמשעה שטיהרו הכהן - הרי הוא טהור לגמרי, ואף אם יפשה הנגע לאחר מכן - אין אומרים שמטמא למפרע אלא רק מכאן ולהבא, בין בביאה ובין בשאר הטומאות.

18. מאירי על מגילה דף ח/ב

המשנה הי"ב אין בין ספרים לתפלין ומזוזות וכו' פי' ספרים תורה ונביאים וכתובים ואמר שכלן שוים לתפלין ומזוזות הן לטומאת ידים הן לתופרן בגידים שכל ספריהן היו בגליון בתפירת גידין מיריעה עם חברתה ואין ביניהם הפרש אלא שהספרים הותרו ליכתב בכל לשון משבעים לשונות ואף ספרי תורה אבל תפלין ומזוזות לא הותרו אלא בכתב אשורי והוא כתב שלנו רשב"ג אומר לא הותרו אף בספרים ליכתב באחד משאר הלשונות אלא בלשון יוני שהועתקה תורה בו במצות תלמי המלך ופסקנו בגמרא כרבן שמעון בן גמליאל ונמצא שתפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא בכתב אשורי ר"ל כתב שלנו אבל שאר ספרים אפי' ספר תורה הותר ליכתב בכתב

יוני ובלבד שלא ישתנה הלשון אף על פי שישתנה הכתב. הא כל שנשתנה נוסח הלשון הן מקרא הראוי להיותו בלשון עברי שכתבו תרגום הן מקרא הראוי להיותו תרגום כגון יג' שהדוחא או תרגום דניאל ועזרא שכתבו עברי נפסל ואין לו שום קדושה ומגדולי המחברים כתבו שבזמן הזה כבר נשתקע כתב יוני ונשתבש וא"כ אף שאר ספרים לא יכתבו אלא בכתב שלנו והוא כתב אשורי ואם עשה כן אף בלשון יוני נפסלו:

19. מאירי על מגילה דף ח/ב

ומ"מ אתה למד שלא דבר במשנתנו אלא בחומרות של תפלין ומזוזות על תורה ונביאים וכתובים אבל חומרות של ספר תורה על תפלין או על מזוזות או על שניהם או לספר תורה ותפלין על מזוזות וכן חלוקין שביניהם לא דבר באלו במשנה זו כלל שאלו כן היה צריך למנות כמה דברים ידועין במקומן

20. ספר שפתי חכמים

הנפס לפני ה': **אין** בין ספרים לתפילין ומזוזות וכו'. והא דלא חנא תפילין ומזוזות נכתבין שלא מן הכתב, משא"כ בספרים, וי"ל דלא מנה אלף דברים שתפילין ומזוזות חמורין יותר מספרים, משא"כ מה שהספרים חמורים יותר. אין י"ל דהא דמרי"נ נכתבין שלא מן הכתב, הטעם משום דמיגרס גריסן שגורות נפי הכל, ולי הוה כל התורה גריסא כמו תפילין ומזוזות היתה גם ס"ת נ"כ נכתבת שלא מן הכתב, עיי' לקמן י"ח ע"ב, ועיי' צ"י יור"ד ס"י ע"ד מסתפק אם איתן פשוטות שנתפילין יכול לכתוב בס"ת שלא מן הכתב, כיון דגריסין (בית ילמק):

21. ריטב"א על מגילה דף ח/ב

מתניתין אין בין ספרים ותפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון. פ"ה וה"ה בכל כתב, דכל לשון דשרי כתבו נמי שרי, ור' יהודה דאזיל בשיטתיה דרשב"ג למשרי יונת בס"ת משום מעשה דתלמי המלך, כתב ולשון שרי, שהרי בכתבו ולשונו כתבו לו. ותפילין ומזוזות אינן נכתבים אלא אשורית. כלומר כתב הקדש ולשון הקדש דכתיב והיו בהוייתן יהו כדאיתא בגמרא, **ואילו הכתב נקרא אשורית על שמאשר בכתבו או על שעלה עמהם מאשור, וקרי נמי הכא ללשון הקדש אשורי בשתוף השם לפי שכתבתו אשורית או על שם שמאשר בלשונו**, וה"נ קרי ליה לקמן במכילתין (י"ז א') והלועז ששמע אשורית יצא, ושמיעה אלשון קאי, מיהו בעלמא על הרוב לא מקרי אלא לשון הקדש כדאמרינן בסנהדרין פרק כהן גדול (כ"א ב') בררו להם כתב אשורית ולשון הקדש, ובירושלמי (פ"א ה"ט) קרי ליה לשון עברי דאמרינן בהא בררו להם כתב אשורית ולשון עברי, ובב"ר אמרו ויגד לאברהם העברי למה נקרא שמו עברי שמספר לשון עברי, וזהו לשון הקדש שהיו מספרין בו האבות, מיהו עיקר לשון עברי אינו לשון הקדש כדתניא לקמן (י"ח א') עברית לעבריים, ואילו אשורית כל אדם יוצא בו ולא עברים בלבד, אלא שזה מן הלשונות המושאלים וזה ברור:

22. שערים מצויינים בהלכה

עד שיכתבנו בכתב אשורית כו'. פרש"י כתב אשורית הוא כתב שלנו. ועיי' בגמ' סנהדרין (כב). למה נקראת אשורית, שעלה עמהם מאשור, או משום שמאשרת בכתב. וכתב הריטב"א בשם הירושלמי, שהוא לשון עברי, והיינו לשון קודש שסיפר בו אברהם. ובראש יוסף כתב שלשון הקודש נמסר לאשור שיצא מעצת הפלגה. ועיי' ברש"י (נח י"א) בשם המדרש עה"כ "מן הארץ ההוא יצא אשור", כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל יצא מתוכם. וכזה כתב הרמב"ם (דעות פ"י ה"א), עיי' שם היטב.

23. טורי אבן מסכת מגילה דף ח עמוד ב

אין בין ספרים לתפילין ומזוזות. ק"ל במאי קמיירי אי בתפילין ומזוזות דומיא דספרים שלא נכתבו למצותן תפילין להנחתן בראש ובזרוע ומזוזות לקבוע בבית, א"כ הא ודאי נכתבין בכל לשון דומיא דספרים דהא דכתב רחמנא והיו דמיניה נפקא ליה בגמרא דבהויתן יהו דבלשון הקודש דווקא היינו שאין יוצאין ידי חובת מצוותן אלא בכתובי' בלה"ק, אבל בכתובי' ללמוד בהן מ"ש הני פרשיות דתפילין ומזוזות מכל התורה כולה ובכלל' אותם פרשיו' הן שנכתבים בכל לשון. ואי מיירי בנכתבין למצותן הא תורה דומיא דידהו שנכתבה למצוותה דכל אדם חייב לכתוב ס"ת לעצמו כדאמר בפ"ב דסנהדרין (דף כ"א ע"ב) נמי אין נכתבת אלא בלה"ק דדבר ברור הוא דאין יוצאין ידי חובת מצות כתיבת ס"ת אלא בכתובה דוקא בלה"ק. וי"ל דלעולם

מייירי בכתובי' שלא למצוותן אלא ללמוד בהן בלבד דספרים נכתבים בכל לשון, ואפ"ה פרשיו' תפילין ומזוזות לחודי אין נכתבים אלא בלה"ק וכמ"ד בפ"ד דגיטין (דף ס') אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ופלוגתא דתנאי היא התם. ואפשר אפילו למ"ד כותבין ה"מ בלה"ק אבל בכל לשון לא דתרי קולי לא מקילינן שתהא נכתבת מגילה לבד ובכל לשון. ומתני' ה"ק אין בין ספרי' לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון בכותב שלא למצוותן אלא להתלמד בעלמא ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא בלשון הקודש דבענין אחר לא משכחת לה... ותדע דהכי הוא וכדפי' דספרים נכתבין בכל לשון דקאמר בלהתלמד מייירי ולא בלמצוותן דהא לכולהו שנויי בגמ' לבד משנויא דר"א הוי נמי נביאים וכתובים בכלל ספרים דמתני' ונביאים וכתובים מאי למצוותן איכא אלא ודאי בלהתלמד מייירי:

24. בירורי הלכה

ציון ה.ו. אין כותבין תפילין ומזוזות אלא בכתב אשורית, והתירו בספרים לכתוב אף ביווני בלבד, וכבר נשקע יווני מן העולם ונשתבש ואבד, לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית. וכו'.

(רמב"ם תפילין א, יט)

ההיתר לכתוב ספר תורה ביוונית

ההלכה נפסקה כרשב"ג שספר תורה נכתב באשורית או ביוונית אך לא בכל לשון. עם זאת כותב בעל דברי ירמיהו (על הרמב"ם) שהאיסור בשאר לשונות הוא רק מדרבנן. כך מדייק הר"י סגל בקובץ התורה והמדינה (יא, עמ' שצה) מלשון הרמב"ם שכותב "והתירו", משמע שמדאורייתא מותר לכתוב בכל לשון וחכמים הם שאסרו בשאר לשונות. אולם בעל טורי אבן (ד"ה רשב"ג) מסתפק בדבר וכותב שאפשר שהאיסור בכל לשון הוא מדאורייתא, ורק לשון יוונית התירה התורה בפירוש, כמבואר בגמרא (ט, ב) שדורשים: "יפת אלהים ליפת - יפיתו של יפת היא באהלי שם".

בעל טורי אבן כותב שהכל מודים שלמצות כתיבת ספר תורה יוצאים רק בכתיבה אשורית, והמחלוקת היא האם כדי ללמוד מותר לכתוב ספר תורה בכל לשון או רק ביוונית.

לעומתו כותב בעל דברי ירמיהו שאף ידי חובת הכתיבה יוצא בלשון יוונית. בקובץ

התורה והמדינה (שם עמ' שצב) מוסיף שלפי הרא"ש (הל' ספר תורה סי' א) אשר סובר שעיקר המצוה לכתוב ספר תורה הוא כדי שיהיה לכל אחד ספר ללמוד בו, מסתבר שניתן לצאת גם בספר הכתוב יוונית.

בעל עטרת טוביה (על הרמב"ם) מוכיח מדברי הרמב"ם בהלכות אבות הטומאות (ט, ז) שההיתר הוא רק לכתוב בכתב יוונית, אך הלשון חייבת להיות אשורית ואין לכתוב בלשון יוונית. כך מוכח ממה שכותב שם שרק כתבי קודש שכתובים אשורית מטמאים את הידים.

המגן אברהם (או"ח סי' שלד סקי"ח) כותב שבציבור מותר לקרוא דוקא מתוך ספר הכתוב אשורית. אולם הטורי אבן אינו מזכיר זאת, ובקובץ התורה והמדינה (שם עמ' שצג) מדייק מכך שסובר שאפילו פרשת זכור קורא בספר שכתוב יוונית.

25. ספר שפתי חכמים

אלא שהספרים נכתבים בכל לשון. "ככל לשון, פיי נכתב כל אונת וכלשון כל אונת ונתיב פיי נתיב". ולא לשון לקרות נהס נתיב קאמר, אלא לנתיב שנותר לכותב וללמוד בהן קאמר: אלא ספרים לא התיירו